

UPPSALA
UNIVERSITET

Att skapa en stödjande organisation

– Framgångsrika arbetssätt och förutsättningar för ett hållbart föräldraskapsstöd

Anton Ericsson, MSc

Anna Sarkadi, professor

Rapport på uppdrag av MFoF, 2021

Innehållsförteckning

ATT SKAPA EN STÖDJANDE ORGANISATION	1
DEFINITIONER	3
SAMMANFATTNING	4
BAKGRUND	6
UPPDRAGET	7
MÅL, SYFTEN OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
GENOMFÖRANDE	8
LITTERATURSTUDIENS METOD	8
VETENSKAPLIG LITTERATUR	8
GRÅ LITTERATUR	9
UTFORSKNING AV STUDIER OCH SAMMANSTÄLLNING AV RESULTAT	9
ANALYSDELENS METOD	10
FRAMTAGANDE OCH VIKTNING AV NYCKELFAKTORERNA	10
FRAMTAGANDE AV CHECKLISTAN	11
RESULTAT	12
LITTERATURSTUDIEN	12
RESULTAT FRÅN VETENSKAPLIG LITTERATUR	13
RESULTAT FRÅN GRÅ LITTERATUR	16
RESULTAT AV ANALYS MOT REFERENSPUBLIKATIONER FRÅN MFOF	20
RESULTAT AV SAMTAL MED KOMMUNREPRESENTANTER	25
ORGANISATORISKA FAKTORER AV BETYDELSE FÖR EN STÖDJANDE ORGANISATION	25
DISKUSSION	28
METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	28
SLUTSATS	29
REFERENSER	30

Definitioner

I den här rapporten presenteras resultat från flera litteratursökningar och sammanvägning av olika typer av publikationer. Här följer därför definitioner av vad som avses med de olika begreppen i den här rapporten.

Vetenskaplig litteratur

Vetenskaplig litteratur är publikationer som publiceras i vetenskapliga tidskrifter och som identifierades i sökningar i vetenskapliga databaser.

Grå litteratur

Grå litteratur är publikationer som inte publiceras i vetenskapliga tidskrifter. Det kan t.ex. vara publikationer från olika myndigheter, rapporter, kliniska riktlinjer eller liknande dokument från statliga eller privata organisationer.

Referenspublikation

Rapporter om tidigare erfarenheter i utvecklingsprojekt och intervjustudier som MFoF identifierade i förväg. Se de fem referenspublikationerna i tabell 2.

Nyckelreferens

För vetenskaplig och grå litteratur innebar en nyckelreferens att arbetet var specifikt inriktat på att undersöka organisatoriska förutsättningar för lyckad implementering av föräldrastödande insatser. Av MFoF:s referenspublikationer betraktades *Kartläggning och ramverk för uppföljning av föräldraskapsstöd* som nyckelreferens. Innehållet i dessa nyckelreferenser har getts särskild tyngd i analysen och sammanvägning av resultaten.

Sammanfattning

Bakgrund

Det generella föräldraskapsstödet beskrivs av både Regeringen, Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) som ett effektivt sätt att jobba preventivt i folkhälsoarbetet. Utvärderingar har visat positiva effekter och kostnads-effektivitet. Regeringen föreslår i sin nationella strategi från 2018 bland annat vidare-utveckling av en stödjande organisation för att nå målet att alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd.

Mål och syften

Det övergripande målet med rapporten är att stödja regionala och lokala aktörer med kunskap om vilka förutsättningar som är betydelsefulla i en stödjande organisation för ett hållbart föräldraskapsstöd.

Syften

- Genomföra en kartläggande litteraturöversikt av systematiska översikter och grå litteratur inom implementeringsområdet för att beskriva nyckelfaktorer i en stödjande organisation för ett långsiktigt hållbart arbete med implementering av föräldraskapsstödsinsatser.
- Analysera och väga samman resultatet av litteraturöversikten gentemot tidigare erfarenheter i utvecklingsprojekt och intervjustudier avseende föräldraskapsstöd som MFoF identifierade i förväg.
- Utifrån litteraturöversikten och tidigare erfarenheter i utvecklingsprojekt ta fram en checklista för att stödja regionala och lokala aktörer i arbetet med en stödjande organisation för föräldraskapsstöd.

Metod

Den kartläggande litteraturstudien genomfördes enligt Folkhälsomyndighetens metod-beskrivning. Sökningar efter systematiska litteraturöversikter gjordes i tre stora internationella databaser med hjälp av en universitetsbibliotekarie. Ett antal svenska myndigheters webb-platser genomsöktes för relevanta svenska publikationer (grå litteratur). Resultat från dessa två litteraturgenomgångar jämfördes sedan och analyserades mot de faktorer som framkom i rapporter om tidigare erfarenheter i utvecklingsprojekt och intervjustudier som MFoF identifierade i förväg (kallade *referenspublikationer* i denna rapport).

Referenspublikationer: *Kartläggning och ramverk för uppföljning av föräldraskapsstöd, En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd, Slutredovisning av uppdrag kring ett utvecklat föräldrastöd, Slutredovisning av uppdraget "Lokalt sektorsöverskridande hälsofrämjande arbete för barn och ungdomar" (50-miljonerssatsningen) och Slutrapport för regeringsuppdraget "Kommunala strategier för föräldrastöd"*.

En sammanvägning av litteraturöversikten och analysen gentemot referenspublikationerna låg till grund för en sammanfattning av de mest relevanta faktorerna och arbetet med checklistan. Två kommunrepresentanter intervjuades för att få deras perspektiv på checklistan, som modifierades utifrån kommunernas synpunkter i samråd med MFoF.

Resultat

Totalt inkluderades 31 publikationer: 11 systematiska litteraturöversikter och 20 svenska publikationer (grå litteratur). Resultatet identifierade följande elva faktorer av störst vikt för en framgångsrik implementering av föräldraskapsstöd presenterade i den ordning som de förekommer i litteraturen:

1. Ekonomiska resurser och långsiktighet i planeringen
2. Stöd från ledningen
3. Tid och personalresurser
4. Organisationens kultur och klimat
5. God intern kommunikation, samarbete inom organisationen och med andra aktörer
6. Utbildning och expert/kunskapsstöd
7. Tydliga målsättningar, uppföljning och utvärdering
8. Nationell styrning och politiskt stöd, engagemang och förankring
9. Tydlig ansvarsfördelning och en samordnare för föräldraskapsstöd
10. Överensstämmelse mellan insatsen och organisationens arbetssätt
11. Kartläggning av behov, spridning och arenor

Faktorerna 1–6 förekom i över hälften av de systematiska översikterna samt var vanligt förekommande i grå litteratur; faktorerna 8 och 9 var särskilt viktiga i den svenska kontexten. Överensstämmelsen mellan vetenskaplig och grå litteratur och referenspublikationerna var generellt god avseende vilka faktorer som var viktiga för långsiktig implementering av föräldraskapsstöd. Av faktorerna identifierade i MFoF:s referenspublikationer hade nästan 75% någon form av stöd i litteraturen och nio av de elva viktiga faktorer som identifierats i litteraturen för en stödjande organisation fanns med i referenspublikationerna. Noterbara undantag var två faktorer: 4. Organisationens kultur och klimat och samt 10. Överensstämmelse mellan insatsen och organisationens arbetssätt. Checklisten med tillhörande diskussionsfrågor och relevanta länkar återfinns som bilaga till denna rapport.

Slutsats

Sammanlagt 11 faktorer av betydelse för en stödjande organisation för föräldraskapsstöd identifierades vid genomgång av vetenskaplig och grå litteratur. De sex mest framträdande var: ekonomiska resurser och långsiktighet, stöd från ledningen, tillgång till adekvat tid och personal, organisationens kultur och klimat, god intern kommunikation och externa samarbeten samt utbildning och expert/kunskapsstöd. Regeringens nationella strategi för en stödjande organisation kan sägas ha gott stöd i vetenskaplig litteratur. Flertalet centrala faktorer som framkom i litteraturstudien återfinns också i merparten av MFoF:s referenspublikationer. I det fortsatta arbetet med en stödjande organisation kan mer betoning behöva läggas på betydelsen av en organisationskultur och klimat som stödjer implementering och evidensbaserat arbete, vikten av att tillse att nödvändig tid och personalresurser finns tillgängliga samt att den planerade insatsen stämmer överens med organisationens arbetssätt.

Bakgrund

Barns relationer till sina föräldrar och andra närstående vuxna har stor betydelse för den psykiska och fysiska hälsan under hela individens liv¹. Föräldrar och andra vuxna i barnets närhet är i en unik position att påverka barnet och dess hälsa². I barnkonventionen uttrycks tydligt att föräldrar eller annan vårdnadshavare är huvudansvariga att tillgodose barnets behov. Det är konventionsstaternas ansvar att stödja vårdnadshavarna i detta ansvar³. Med syfte att stödja vårdnadshavare i sitt uppdrag har Sveriges regering presenterat en nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd. I strategin definieras föräldraskapsstöd som:

”... insatser, aktiviteter och verksamheter riktade till föräldrar som stärker föräldraförmågan och relationen mellan förälder och barn. Det kan handla om att ge föräldrar kunskap om barnets rättigheter, hälsa och utveckling, att stärka föräldrars relation till varandra eller deras sociala nätverk”

En uppdelning görs mellan universellt och riktat föräldraskapsstöd, där universellt stöd erbjuds alla föräldrar. Universellt föräldraskapsstöd kan t.ex. vara föräldrargrupper inom mödra- och barnhälsovården, manualbaserade universella föräldraskapsstödsprogram, stödtelefonlinjer för föräldrar, internetsidor med råd för föräldrar eller andra liknande breda insatser som riktar sig till alla. Gemensamt för effektiva universella insatser är att hälsoeffekterna i princip alltid är små men positiva. Kostnaderna är ofta väldigt låga, förutsatt att många familjer nås, vilket kan göra universella insatser hälsoekonomiskt försvarbara.

Det riktade stödet delas upp i selektivt stöd som erbjuds föräldrar i riskgrupp, t.ex. föräldrar i socialt utsatta områden eller föräldrar som upplever problem med barnets beteende, medan indikerat stöd erbjuds till föräldrar med barn som börjat uppvisa tydliga, tidiga tecken till ohälsa². Exempel på selekterade insatser är manualbaserade föräldraskapsstödsprogram som har utvärderats för barn med utagerande beteendeproblem, anpassade föräldraskapsstödsprogram efter vårdnadshavarens problematik och speciella stödlinjer. Exempel på indikerat stöd är individuella råd- och stödsamtal och andra insatser, ofta från socialtjänsten. Gränsen mellan de olika stöden är inte knivskarp och vissa kan behöva både universella och riktade insatser samtidigt⁴ eller som delar i en så kallad *stepped care model*⁵ med flera olika nivåer av intensitet i insatserna som föräldrar kan röra sig emellan. Kostnadsanalyser visar att riktat föräldraskapsstöd är hälsoekonomiskt lönsamt med upp till tre gånger tillbaka per investerad krona¹.

Regeringens nationella strategi innehåller tre målområden:

1. ett kunskapsbaserat arbetssätt
2. ett tillgängligt stöd
3. en stödjande organisation

Det tredje målområdet anses viktigt för att uppnå målsättningen att alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under barnets hela uppväxt. Målområdet innefattar en stödjande organisation nationellt, regionalt och lokalt. De insatser regeringen har presenterat inom målområde 3 innefattar att MFoF ges en tydlig roll i genomförandet, att samordningen och stödet på regional nivå för att nå ut med kunskapen ska öka och att samverkan med andra regionala stödstrukturer ska förstärkas.

MFoF är en nationell kunskapsmyndighet med ansvar för bl.a. föräldraskapsstöd. Myndigheten ska stödja genomförandet och följa upp den nationella strategin. Enligt regeringen innebär en nationell myndighet förbättrade förutsättningar för kunskapsutveckling och spridning på föräldraskapsstödsområdet. Länsstyrelserna har i uppdrag att under åren 2018–2021 stödja föräldraskapsstödande aktörer som kommuner, regioner och andra organisationer inom området i att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd under barnets hela uppväxt. Länsstyrelserna ses som en viktig länk mellan MFoF och kommunerna. Samverkan med andra regionala stödstrukturer är exempelvis samarbete mellan regionala och lokala aktörer i det brotts- och ANDT-förebyggande arbetet eller i jämställdhetsarbetet. Samverkan ska öka samordningen av resurser och kunskapsspridning².

Uppdraget

I regeringens nationella strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd betonas vikten av en stödjande organisation. Mot bakgrund av detta har MFoF beställt denna rapport.

Mål, syften och frågeställningar

Det övergripande målet med rapporten är att stödja regionala och lokala aktörer med kunskap om vilka förutsättningar som är betydelsefulla i en stödjande organisation för ett hållbart föräldraskapsstöd.

Rapportens tre delsyften är

- att genomföra en kartläggande litteraturöversikt av systematiska översikter inom implementeringsområdet för att beskriva nyckelfaktorer i en stödjande organisation för ett långsiktigt hållbart arbete med implementering av föräldraskapsstödsinsatser
- att analysera och väga samman resultatet av litteraturöversikten gentemot tidigare erfarenheter i utvecklingsprojekt och intervjustudier avseende föräldraskapsstöd som MFoF identifierade i förväg
- att utifrån litteraturöversikten och tidigare erfarenheter i utvecklingsprojekt ta fram en checklista för att stödja regionala och lokala aktörer i arbetet med en stödjande organisation för föräldraskapsstöd.

Frågeställningar

1. För delsyfte 1

Vilka faktorer, kopplade till organisationen, är viktiga för att lyckas med en framgångsrik implementering av föräldraskapsstöd på lång sikt?

2. För delsyfte 2

Hur väl stämmer erfarenheter från tidigare utvecklingsprojekt, MFoF:s intervjustudie av tio kommuner från 2019¹¹ samt den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd överens med de faktorer som går att finna i litteraturen?

3. För delsyfte 3

Vilka faktorer har starkast koppling i litteraturen (i fallande ordning) som är av betydelse för att en stödjande organisation uppnår framgångsrik implementering av föräldraskapsstöd? Vilka av dessa har starkast stöd i internationell och svensk vetenskaplig litteratur respektive i svensk grå litteratur?

Genomförande

Litteraturstudiens metod

Vetenskaplig litteratur

Arbetet inleddes med en kartläggande litteraturöversikt utifrån Folkhälsomyndighetens Handledning⁶ för litteraturöversikter. Arbetet delades upp i:

- frågeformulering och formulering av urvalskriterier
- litteratursökning
- relevansbedömning
- utforskning av studier och sammanställning av resultat

Frågeformulering

Från MFoF efterfrågades en tydlig framställning av faktorer kopplade till en stödjande organisation samt framgångsrika arbetssätt för ett långsiktigt och hållbart arbete med föräldraskapsstöd. Utifrån uppdragsbeskrivningen formulerades litteraturstudiens frågeställning enligt modellen PCC (P = population, C = concept, C = context)⁷, se tabell 1.

Tabell 1. Frågeställning enligt PCC-struktur

Aspekt	Definition
Population	Organisatoriska faktorer och arbetssätt.
Concept	Långsiktiga och hållbara resultat kopplat till föräldraskapsstödsarbete.
Context	Svenska kommuner eller liknande kontext.

Utifrån dessa definitioner och avgränsningar byggdes sedan den slutgiltiga söksträngen i tätt samarbete med informationsspecialist Kazuko Gustafsson på Uppsala universitet.

Urvalskriterier

Enbart litteraturöversikter som fokuserade på organisatoriska faktorer eller arbetssätt för någon typ av socialt/välfärdssektorsarbete inkluderades. Dessutom skulle de innehålla bidrag från originalstudie om föräldraskapsstödsarbete eller liknande relevanta insatser för barn och föräldrar. Exklusionskriterier innefattade publiceringsdatum innan 1995 och att enbart sjukvårdsrelaterade insatser ingick i översikten.

Sökning

Litteratursökningar gjordes i PubMed, Web of Science och ProQuest Social Science Premium Collection. Dessa tre databaser valdes efter diskussioner med bibliotekarier och informationspecialister från flera fakulteter på Uppsala universitet. Sökningen genomfördes i sin slutversion den 16 oktober 2020. Söksträngen i sin helhet, anpassad till alla tre databaser, finns presenterad i *Appendix 1*.

Relevansbedömning

De funna resultaten bedömdes en och en på titelnivå och sedan vid behov på sammanfattningsnivå (abstract). Efter detta relevansbedömdes kvarvarande artiklar genom fulltextläsning.

Grå litteratur

Grå litteratur kallas publikationer som inte publiceras i vetenskapliga tidskrifter. Det kan t.ex. vara publikationer från olika myndigheter, rapporter, kliniska riktlinjer eller liknande dokument från statliga eller privata organisationer.

För att identifiera grå litteratur gjordes sökningar på relevanta svenska myndigheters egna webbsidor. Denna begränsning framkom i diskussion mellan forskarna, representanter från MFoF och informationsspecialist Kazuko Gustafsson vid Uppsala universitet. För att identifiera relevanta databaser rådgjordes med experter på föräldraskapsstöd vid Institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap vid Uppsala universitet.

Urvalskriterier

Källor i form av någon typ av publikation och inte enbart webbsidor inkluderades. Publikationen skulle ha som syfte eller delsyfte att undersöka organisatoriska faktorer eller arbetssätt för ett lyckat implementeringsarbete kopplat till föräldraskapsstöd

Sökning

Följande myndigheter identifierades som relevanta efter samtal med experter inom föräldraskapsstöd:

- Folkhälsomyndigheten
- Socialstyrelsen
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MFoF
- Sveriges kommuner och regioner, SKR
- Samtliga 21 länsstyrelser

Sökningen genomfördes på myndigheternas webbplatser i den generella sökfunktionen på förstasidan med de två termerna "Föräldraskapsstöd" och "Föräldrastöd". Det senare för att identifiera källor som publicerats innan terminologibytet gjordes från föräldrastöd till föräldraskapsstöd.

Relevansbedömning

Samtliga resultat identifierade via sökfunktionerna på myndigheternas webbsidor bedömdes var och en på titelnivå och vid behov även på sammanfattningsnivå. Kvarvarande publikationer lästes sedan i fulltext för relevansbedömning.

Utforskning av studier och sammanställning av resultat

Utforskningen av studier följde ett gemensamt mönster. Inkluderad litteratur lästes i fulltext och faktorer kopplade till implementeringsarbetets framgång identifierades och listades i tabeller för att åskådliggöra vad varje artikel innehöll.

För att strukturera resultaten av arbetet har ett väletablerat implementeringsramverk, *Diffusion of Innovation in Service Organizations*, använts. Det utvecklades av Trisha Greenhalgh vid

University of London och bygger på resultatet av en omfattande systematisk litteraturstudie av implementeringsforskning i syfte att skapa ett ramverk som kan användas i implementeringsarbete och forskning⁸. Det antecknades vad varje publikation bidragit med för faktorer. Det noterades också om faktorn identifierats som hindrande eller framgångsfaktor och hur vanligt förekommande varje faktor var.

Analysdelens metod

MFoF hade i förväg identifierat relevanta publikationer (referenspublikationer) att jämföra resultatet av litteraturstudien mot, dessa listas i Tabell 2.

Tabell 2. MFoF:s referenspublikationer

Myndighet	Publikationsår	Titel (klickbara länkar)
MFoF	2019	Kartläggning och ramverk för uppföljning föräldraskapsstöd.
Regeringen	2018	En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd.
Folkhälsomyndigheten	2014	Slutredovisning av uppdrag kring ett utvecklat föräldrastöd.
Folkhälsomyndigheten	2012	Slutredovisning av uppdraget Lokalt sektorsöverskridande hälsofrämjande arbete för barn och ungdomar (50-miljonerssatsningen). Slutrapport för åren 2009-2011.
Folkhälsomyndigheten	2012	Slutrapport för regeringsuppdraget Kommunala strategier för föräldrastöd. Redovisning för åren 2010-2011.

Dessa publikationer lästes i fulltext och utforskades efter samma princip som den vetenskapliga och gråa litteraturen, alltså att fynden kategoriserades in efter ramverket *Diffusion of Innovation in Service Organizations*⁸. Resultaten sammanfattades sedan i en förenklad lista enligt samma principer för förenkling som för vetenskaplig och grå litteratur. Denna lista av viktiga fynd i MFoF:s referenspublikationer jämfördes sedan mot fynden i den vetenskapliga och gråa litteraturen.

Framtagande och viktning av nyckelfaktorerna

För att göra resultatet mer överskådligt förenklades den ursprungliga listan över organisatoriska faktorer av betydelse för implementering, som innehöll ett stort antal faktorer, till att bara innehålla de mest förekommande. Antalet förekomster noterades och faktorerna delades in i att förekomma i >50%, i 25-50% eller i <25% av de selekterade publikationerna.

Gränsen för om en faktor skulle tas upp i förenklingen var att minst 25% av de inkluderade publikationerna skulle identifierat faktorn. Även faktorer identifierade av s.k. ”nyckelreferenser” togs med, oavsett om de inte klarade gränsen på 25%. För vetenskaplig och grå litteratur innebar en nyckelreferens att arbetet var specifikt inriktat på att undersöka organisatoriska förutsättningar för lyckad implementering av föräldrastödjande insatser. Av MFoF:s referenspublikationer betraktades *Kartläggning och ramverk för uppföljning av föräldraskapsstöd*¹¹ även som nyckelreferens. För varje kategori i MFoF:s lista identifierades sedan motsvarande kategori av grå eller vetenskaplig litteratur då det var möjligt. Stödet i litteraturen noterades efter fem olika nivåer:

1. Både grå och vetenskaplig litteratur identifierar faktorn.
2. Endast vetenskaplig litteratur identifierar faktorn.
3. Endast grå litteratur identifierar faktorn.
4. Resultatet finns inte med i förenklingen på grund av att för få publikationer identifierar faktorn, men finns representerat i enstaka studier i antingen grå eller vetenskaplig litteratur.
5. Inget stöd i litteratur, vare sig i grå eller vetenskaplig.

Framtagande av checklistan

Resultatet av litteraturstudien och analysen mot referenspublikationerna sammanfördes i en checklista utifrån de sammanslagna faktorer som resulterade från utforsknings- och analysstegen ovan. För varje faktor identifierades och tillfogades också förklaringar från litteraturen.

Till varje kategori av faktorer identifierades relevanta länkar till olika dokument eller webbsidor med djupare förklaring av en faktor, mätinstrument för att mäta en faktor eller på annat sätt relevanta hänvisningar för att konkret kunna använda checklistan. För varje faktor formulerades också diskussionsfrågor som kan användas som underlag för att undersöka hur väl den egna organisationen är stödjande. Diskussionsfrågorna är indelade efter om svaren mestadels kan påverkas av dem som jobbar strategiskt, av dem som jobbar praktiskt med föräldraskapsstöd eller om det är en gemensam diskussionsfråga.

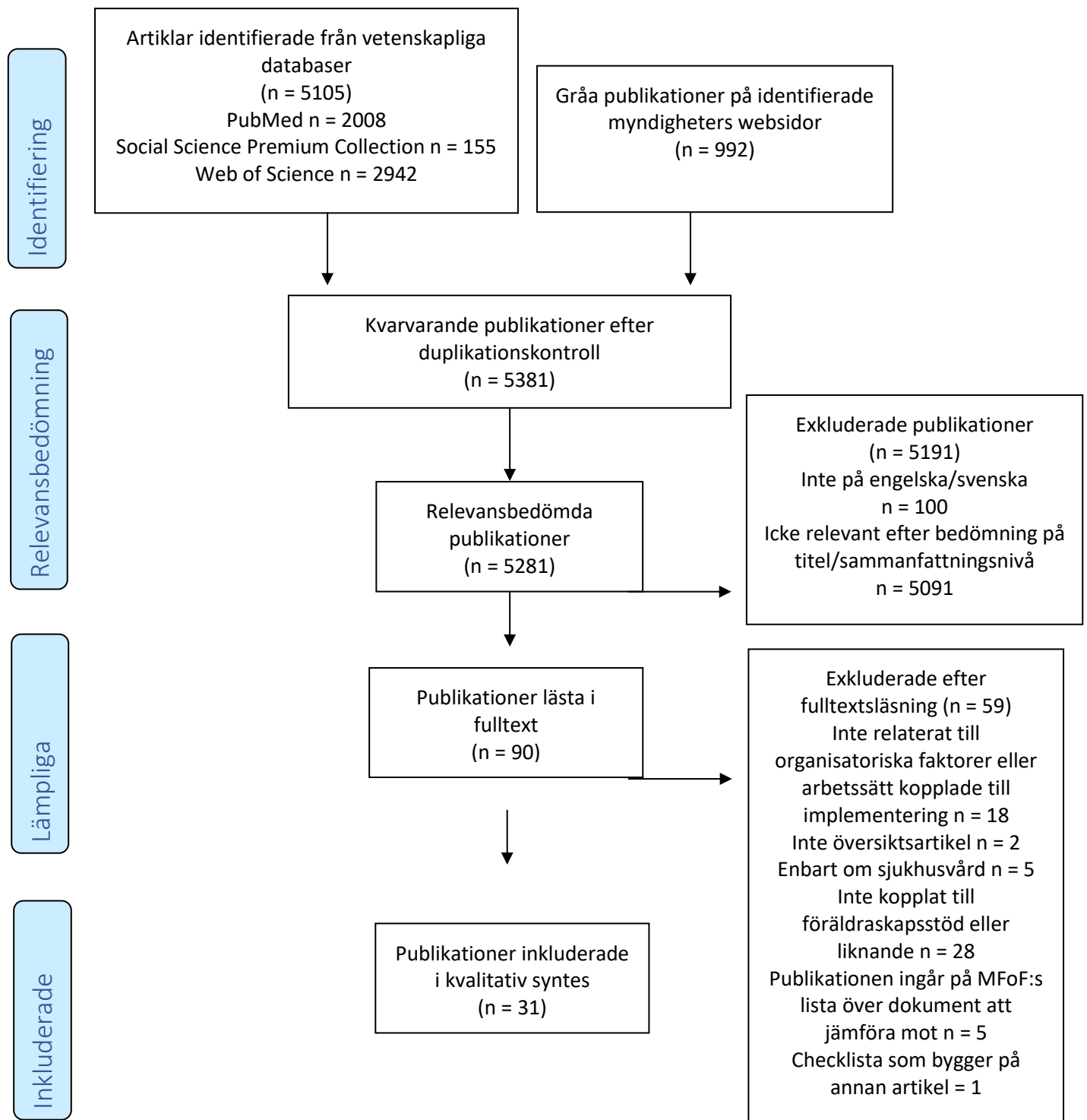
Två samtal med kommunrepresentanter genomfördes, båda med ansvar för föräldraskapsstödet i kommunen. De fick en tidig version av faktorer som skulle tas upp på checklistan presenterad för sig. Syftet med dessa samtal var att få en ökad förståelse hur resultaten kunde presenteras på ett sätt som gör det så relevant som möjligt ute i verksamheterna. Kommunrepresentanternas frågor och kommentarer antecknades och användes för att utveckla checklistan vidare. Samtal fördes också med MFoF som har tidigare erfarenhet av att arbeta med kunskapsstöd inom föräldraskapsstödsområdet. Som bilaga till denna rapport presenteras checklistan.

Resultat

Litteraturstudien

Figur 1 visar fördelningen efter respektive steg i litteratursökningen och relevansbedömningen enligt PRISMA-modellen⁹.

Figur 1. Flödesschema - överblick över respektive steg i litteratursökningen

Totalt identifierades 6097 publikationer varav 5382 återstod efter dubblettkontroll. Av dessa föll det absoluta flertalet bort efter relevansbedömning och i den slutgiltiga syntesen återstod 31 publikationer: 11 vetenskapliga översiktsartiklar och 20 publikationer från grå litteratur.

Av den grå litteraturen var alla publikationer publicerade efter 2010, och 50% från 2015 eller senare. Av den vetenskapliga litteraturen var 90% publicerade 2010 eller senare och 50% från 2018 eller senare.

Resultat från vetenskaplig litteratur

Av de 11 identifierade artiklarna var det en som ansågs vara extra välanpassad till frågeställningen, nämligen *Important Factors for Evidence-Based Implementation in Child Welfare Settings: A Systematic Review* av Weeks¹⁰. Denna artikel är alltså refererad till när det hänvisas till ”nyckelreferens”.

Tabell 3 visar alla inkluderade studier. Se *Appendix 2* för tabulering inklusive vilken artikel som bidragit med vilka faktorer.

Tabell 4 visar faktorer identifierade i vetenskaplig litteratur efter viss förenkling och sammanslagning. Totalt blev 22 faktorer kvar efter den processen.

De mest förekommande faktorerna (identifierad som framgångsfaktor i minst hälften av artiklarna) med koppling till organisationen var att ha ekonomiska resurser och långsiktighet i planeringen, en organisationskultur och klimat som stödjer implementering, stöd från ledningen, utbildning i att använda insatsen, personalresurser, att insatsen stämmer överens med organisationens uppdrag, att det finns stabil finansiering, uppföljning av arbetet, god intern kommunikation, samarbete med andra aktörer och att expertkunskap finns tillgänglig för frågor.

Tabell 3. Inkluderade vetenskapliga översiktsartiklar

Författare	Publikationsår	Titel	Antal inkluderade källor i syntesen	Kvalitetsbedömning genomförd av författarna av inkluderade studier i meta-analysen
Ayoubian et al.	2020	Evaluation of Facilitators and Barriers to Implementing Evidence-Based Practice in the Health Services: A Systematic Review	12	Ja
Bach-Mortensen et al.	2018	Barriers and facilitators to implementing evidence-based interventions among third sector organisations: a systematic review	31	Ja
Castaneda et al.	2012	Dimensions of Community and Organizational Readiness for Change	13	Nej
Durlak & DuPre	2008	Implementation matters: A review of research on the influence of implementation on program outcomes and the factors affecting implementation	59	Nej
Hailemariam et al.	2019	Evidence-based intervention sustainability strategies: a systematic review	26	Ja
Mitchell	2010	Evidence-based practice in real-world services for young people with complex needs: New opportunities suggested by recent implementation science	Framgår ej i metodbeskrivningen	Nej
Li et al.	2018	Organizational contextual features that influence the implementation of evidence-based practices across healthcare settings: a systematic integrative review	36	Ja
Rohrbach et al.	2006	Type II Translation: Transporting Prevention Interventions From Research to Real-World Settings	Framgår ej i metodbeskrivningen	Nej
Stirman et al.	2012	The sustainability of new programs and innovations: a review of the empirical literature and recommendations for future research	Framgår ej i metodbeskrivningen	Nej
Watson et al.	2018	Defining the external implementation context: an integrative systematic literature review	61	Nej
Weeks	2020	Important Factors for Evidence-Based Implementation in Child Welfare Settings: A Systematic Review	49	Ja

Tabell 4. Sammanfattning av faktorer identifierade i vetenskaplig litteratur

Identifierad som framgångsfaktor	Identifierad som hindrande faktor	Nyckelreferens?	Faktor
11	3	Ja	Ekonomiska resurser
11	6	Ja	Organisationens kultur och klimat stödjer implementering
10	2	Ja	Stöd från ledningen
8	4	Ja	Personalresurser
8	1	Nej	Överensstämmelse mellan insatsen och organisationens generella uppdrag
7	1	Ja	Samarbete med andra aktörer
6	2	Ja	Expertkunskap/kunskapsstöd finns tillgänglig
6	1	Ja	God intern kommunikation i organisationen
5	3	Ja	Utbildning
5	1	Ja	Politiskt stöd, engagemang och förankring
5		Nej	Insatsen har stor fördel jämfört med andra metoder
4	2	Ja	Tidsresurser
4	1	Nej	Uppföljning och utvärdering
4	1	Ja	Stabil finansiering
4		Nej	Flexibel struktur i organisationen
3	1	Nej	Policydokument som stödjer implementering
3	1	Nej	Forskningsstöd i arbetet
3		Nej	Tidigare erfarenhet inom implementering hos utförarna
3	1	Nej	Anpassningsbar insats
3	1	Ja	Mottagarna upplever att insatsen passar dem
1		Ja	Anställer personal med rätt utbildning
1		Ja	Implementeringsteam
Över 50%			
25% - 50%			
Under 25%, men med nyckelreferens			
Endast nyckelreferens			

Resultat från grå litteratur

Av de 20 identifierade publikationer som identifierats ansågs tre stycken vara nyckel-referenser. Dessa var *Kommundialoger inom föräldraskapsstöd genomförda i Örebro län* av Länsstyrelsen Örebro län¹¹, *På väg mot evidensbaserad praktik inom socialtjänsten* av Socialstyrelsen¹² och *Länsstyrelserna stödjer och samordnar föräldrastödsarbetet* av Länsstyrelserna¹³.

Tabell 5 visar inkluderade gråa publikationer. Se *Appendix 3* för tabulering av publikationerna inklusive vilka publikationer som bidragit med vilka faktorer.

Tabell 6 visar faktorer identifierade i grå litteratur efter viss förenkling och sammanslagning. Totalt blev 37 faktorer kvar efter den processen.

Resultatet från den grå litteraturen var något mera spretigt och den enda faktorn som identifierades i hälften av alla källor var *samarbete med andra aktörer*. Det fanns dock flera som förekom frekvent: tydlig ansvarsfördelning, ekonomiska resurser, uppföljning/utvärdering av arbetet, tydliga riktlinjer/mål/visioner, kunskap om implementering i organisationen, stöd från ledningen, tydlig plan för implementering, långsiktig planering redan tidigt i arbetet för att nämna några.

Tabell 5. Inkluderade studier från grå litteratur

Författare	Publiceringsår	Titel
Länsstyrelsen Östergötland	2017	Rapport om tre uppdrag
Länsstyrelsen Örebro	2017	Kommundialoger inom föräldraskapsstöd genomförda i Örebro län 2016
Värme och Ramar	2012	Barnen är viktiga – därför satsar vi på föräldrarna
FoU Nordost Stockholm	2015	Barnkraft/Aladdin – parallella stödgrupper för familjer med en beroendeproblematik
Folkhälsomyndigheten	2014	Effekter av generellt föräldrastöd avseende föräldrakompetens, stress i föräldraroll samt föräldrars och barns psykiska hälsa
Forskning och Utveckling i Väst/GR	2014	Riktat föräldrastöd
Folkhälsomyndigheten	2017	Från nyhet till vardagsnytta. Om implementeringens mödosamma konst 2.0
Länsstyrelserna	2017	Föräldraskap och tonårstid - Om stöd till föräldrar med tonårsbarn
Socialstyrelsen	2015	Föräldrastöd inom hälso- och sjukvård
Uppsala Universitet	2012	Som hand i handske – förskolan som arena för föräldrastöd
Karlskoga Kommun	2018	Sammanfattande av Slutrapport BUSA-projektet 2015–2017
Tjörns kommun	2013	Livbojen 2.0
MFoF	2020	Uppdrag att stödja genomförandet av och följa upp den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd
Länsstyrelsen Gävleborg	2019	Mot ett starkare föräldraskapsstöd i Gävleborg
Socialstyrelsen	2012	Om implementering
Länsstyrelsen i Västmanlands län	2015	Föräldrastöd till tonårsföräldrar - en kartläggning av arbetet i Västmanlands län
Länsstyrelsen Östergötland	2016	Kartläggning föräldrastöd - slutredovisning
Socialstyrelsen	2020	Stärkt stöd till barn som anhöriga
Länsstyrelserna	2015	Länsstyrelserna stödjer och samordnar föräldrastödsarbetet
Länsstyrelsen Uppsala län	2018	Workshopen Föräldraskapsstöd

Tabell 6. Sammanfattning av faktorer identifierade i grå litteratur

Identifierad som framgångsfaktor	Identifierad som hindrande faktor	Nyckelreferens?	Faktor
10		Ja	Samarbete med andra aktörer
9	1	Ja	Ekonomiska resurser
9	1	Ja	Uppföljning
9	2	Ja	Tydlighet i ledning, styrning och handlingsplan
8	1	Ja	Expertkunskap/kunskapsstöd finns tillgänglig
8	4	Ja	Tydlig ansvarsfördelning
8	1	Ja	Långsiktighet i planeringen
8	1	Ja	Tillgång till kunskap om effektiva metoder och arbetssätt.
8		Ja	Regionalt samarbete
7	3	Ja	Stöd från ledningen
7	1	Ja	Utbildning
7	4	Ja	Tidsresurser
6		Ja	God intern kommunikation i organisationen
5	5	Ja	Personalresurser
5		Ja	Kartlägger behovet i förväg
4	1	Ja	Dedikerad resurs som jobbar med föräldraskapsstöd
4		Ja	Tydliga målsättningar
4		Ja	Familjecentral finns i kommunen
3	1	Ja	Organisationskultur/klimat som uppmuntrar implementering
3	3	Ja	Stabil finansiering
3	1	Ja	Överensstämmelse mellan organisationen och interventionen
3	2	Ja	Nationell styrning
3	1	Ja	Arbete implementeras i befintliga strukturer
3		Ja	Styrdokument för arbetet
2		Ja	Politiskt stöd, engagemang och förankring
2	1	Ja	Policy/ansvarsdokument är kända i organisationen

2		Ja	Samarbete med frivillig organisation
1		Ja	Marknadsföring utåt
1	1	Ja	Samarbete med andra kommuner
1		Ja	Varierade och många mötesplatser/kontaktytor
1		Ja	Tydligt stöd för samverkan, uppföljning, utvärdering,
1	1	Ja	Stor organisation
1		Ja	Personalstrateg
1		Ja	Samarbete med skola
1		Ja	Efterfrågar statlig myndighet i frågan
	3	Ja	Nationella riktlinjer för implementeringsarbete generellt saknas
Över 50%			
25% - 50%			
Under 25%, men med nyckelreferens			
Endast nyckelreferens			

Resultat av analys mot referenspublikationer från MFoF

Tabell 2 visar referenspublikationerna som MFoF identifierat i förväg, med vilka jämförelser skulle göras, för att se gemensamma faktorer som återfinns i dessa och forskningslitteratur. Av publikationer tillhandahållna av MFoF identifierades en nyckelreferens, *Kartläggning och ramverk för uppföljning föräldraskapsstöd* av MFoF¹⁴. Se *Appendix 4* för tabulering av referenspublikationer inklusive vilken studie som bidragit med vilka faktorer.

Tabell 7 visar faktorer identifierade i referenslitteraturen efter viss förenkling och sammanlagning. Totalt blev 32 faktorer kvar efter den processen.

Faktorerna som identifierades i referenspublikationerna jämfördes mot faktorerna från den vetenskapliga och från den grå litteraturen. Sammanlagt 14 av 32 faktorer fick stöd av motsvarande faktor i vetenskaplig litteratur och grå litteratur, 1 av enbart vetenskaplig litteratur, 9 enbart av grå litteratur (sammantaget hade alltså 75 % av faktorerna stöd i litteraturen); 4 hade svagt stöd i antingen vetenskaplig eller grå litteratur och 4 (12,5%) hade inget stöd i vare sig vetenskaplig eller grå litteratur. Även detta illustreras i Tabell 7 med hjälp av färgkoder.

För att bilda en uppfattning om vilka faktorer som identifierades flest gånger totalt sett gjordes en sammanslagning av antalet gånger en faktor var identifierad totalt i alla olika litteraturkällor. Faktorerna rangordnades sedan i fallande ordning efter hur ofta de identifierats totalt. Resultatet presenteras i fallande ordning efter vilken faktor som identifierats mest frekvent i Tabell 8. Se *Appendix 5* för en förteckning av vilka publikationer från vilken sökning som har bidragit med en viss faktor.

Tabell 7. Identifierade faktorer bland referenspublikationer från MFoF samt markering om stöd från litteratur finns eller inte. Förklaring av färgkodning finns nedan.

Identifierad som framgångsfaktor	Identifierad som hindrande faktor	Nyckelreferenser?	Faktor	
4	1	Ja	Stöd från ledningen	
4		Ja	Uppföljning och utvärdering	
4		Ja	Forskningslärosäte deltar i uppföljningen/Stöd i uppföljningen	
4		Ja	Marknadsföring	
3		Ja	Ekonomiska resurser	
3	1	Ja	Stabil finansiering	
3		Ja	Tydlighet i ledning, styrning och handlingsplan	
3	1	Nej	Arbete implementeras i befintliga strukturer	
2	1	Ja	Utbildning	
2		Nej	Personalresurser	
2		Nej	Samarbete med andra aktörer	
2		Ja	God intern kommunikation	
2		Ja	Långsiktighet i planeringen	
2		Nej	Politiskt stöd, engagemang och förankring	
2		Nej	Regionalt samarbete	
2		Ja	Tydliga målsättningar	
2		Ja	Familjecentral finns i kommunen	
2		Ja	Samarbete med andra kommuner	
2		Nej	Varierade och många mötesplatser/kontaktytor	
1		Nej	Expertkunskap/kunskapsstöd finns tillgänglig	
1	1	Nej	Tydlig ansvarsfördelning	
1	1	Ja	Nationell styrning	
1			Tillgång till kunskap om effektiva metoder och arbetssätt	

1	Ja	Samordnare för föräldraskapsstöd	
1	Ja	Styrdokument för föräldraskapsstödsarbetet	
1	Ja	Kartlägger behovet i förväg	
1	Nej	Tydligt stöd för samverkan, uppföljning, utvärdering,	
1	Ja	Nationellt efterfrågad uppföljning	
1	Ja	Tydligare regional styrning	
1	Ja	Samverkansarbete på både lednings och operativ nivå	
1	Ja	SSPF samarbete	
	3	Tidsresurser	
Över 50%			
25% - 50%			
Under 25%, men med nyckelreferens			
Endast nyckelreferens			

Färgkodning av stöd i litteraturen

- = stöd i vetenskaplig litteratur och grå litteratur
- = stöd enbart vetenskaplig litteratur
- = stöd i grå litteratur
- = svagt stöd i litteraturen
- = inget stöd i litteraturen

Tabell 8. Sammanvägning av identifierade faktorer från MFoF:s referenspublikationer och de vanligast förekommande faktorerna från vetenskaplig litteratur.

Totalt antal gånger identifierad	Identifierad som framgångsfaktor	Identifierad som hindrande faktor		Stöd i litteraturen?
27	23	4	Ekonomiska resurser	Stöd i litteraturen?
27	21	6	Stöd från ledningen	
24	15	9	Personalresurser	
21	14	7	Organisationens kultur och klimat stödjer implementering	
20	19	1	Samarbete med andra aktörer	
20	11	9	Tidsresurser	
19	14	5	Utbildning	
18	16	2	Uppföljning och utvärdering	
18	15	3	Expertkunskap/kunskapsstöd finns tillgänglig	
16	11	5	Tydlig ansvarsfördelning	
15	14	1	God intern kommunikation i organisationen	
15	10	5	Stabil finansiering	
14	12	2	Tydlighet i ledning, styrning och handlingsplan	
13	11	2	Överensstämmelse mellan insatsen och organisationens generella uppdrag	
13	12	1	Långsiktighet i planeringen	
10	9	1	Politiskt stöd, engagemang och förankring	
10	6	4	Nationell styrning	
10	9	1	Tillgång till kunskap om effektiva metoder och arbetssätt	
10	10	0	Regionalt samarbete	
9	7	2	Samordnare för föräldraskapsstöd	
8	6	2	Arbete implementeras i befintliga strukturer	
7	6	1	Styrdokument för föräldraskapsstödsarbetet	
6	6	0	Tydliga målsättningar	

6	6	0	Familjecentral finns i kommunen	
6	6	0	Kartlägger behovet i förväg	
6	6	0	Samarbete mellan kommun och forskningslärosäte	
5	5	0	Marknadsföring	
4	3	1	Samarbete med andra kommuner	
3	3	0	Varierade och många mötesplatser/kontaktytor	
1	1	0	Nationellt efterfrågad uppföljning	
1	1	0	Tydligare regional styrning	
1	1	0	Samverkansarbete på både lednings och operativ nivå	
1	1	0	SSPF samarbete	

>50%
25% - 50%
<25% men nyckelreferens
Endast nyckelreferens

Färgkodning av stöd i litteraturen

- = stöd i vetenskaplig litteratur och grå litteratur
- = stöd enbart vetenskaplig litteratur
- = stöd i grå litteratur
- = svagt stöd i litteraturen
- = inget stöd i litteraturen

Resultat av samtal med kommunrepresentanter

I samtalen med kommunrepresentanter från två olika kommuner, båda med ansvar för föräldraskapsstöd i respektive kommun, framkom många gemensamma och några skilda åsikter om forskningsresultatet och dess framställning.

Två frågor diskuterades framförallt under samtalen. Den första var vilka tankar de hade om de faktorer som identifierats i litteraturöversikten. Den andra var en fråga om vad de tyckte om att presentera denna forskning i form av en checklista för att ge en indikation på hur stödjande kommunens organisation är uppbyggd.

De faktorer som identifierats stämde väl överens med vad kommunrepresentanterna ansåg vara viktigt för implementering och var ingen överraskning för dem. Faktorer som de intervjuade lade särskild vikt vid var den nationella styrningens, ekonomins och den tydliga ansvarsfördelningens betydelse.

Dock framkom en viss skepsis mot denna typ av forskning från kommunrepresentanterna. De menade att det kan hända att forskningen bidrar med information som kan vara svår att använda långt ute i verksamheterna. Däremot kan dessa viktiga faktorer beaktas i kommunens politiska och tjänstemannaledning när man diskuterar implementering. Således framkom att det var viktigt som enskild tjänsteman eller professionell veta vilka faktorer som kan påverkas och vilka faktorer som hör till en annan nivå eller funktion i organisationen. Dessa synpunkter togs i beaktande vid framtagandet av checklistan.

Organisatoriska faktorer av betydelse för en stödjande organisation

För att presentera och belysa potentiella hinder och möjligheter kopplade till organisationen och identifierade framgångsfaktorer med fokus på en stödjande organisation följer en sammanslagning av identifierade faktorer utifrån Tabell 8. Denna sammanslagning ligger till grund för den checklista som skapats utifrån denna rapport. Definitionerna är tagna ur den litteratur som har identifierats och rubrikerna motsvarar de slutliga 11 faktorer som presenteras i checklistan.

Med ”insats” avses *en metod, aktivitet, ett program, arbetssätt eller en verksamhet riktad till föräldrar som stärker föräldraförmågan och relationen mellan föräldrar och barn.*

Faktorerna 1–6 är särskilt viktiga i den sammanvägda bedömningen och förekommer i >50% av den vetenskapliga litteraturen och även frekvent totalt sett. Faktorerna 8 och 9 bedöms i stället vara särskilt viktiga i den svenska kontexten utifrån deras förekomst i den grå litteraturen.

1. Ekonomiska resurser och långsiktighet i planeringen

En av de viktigaste förutsättningarna för en stödjande organisation är tillräckliga ekonomiska resurser. Initialt behövs finansiering för själva uppstarten av projektet, men minst lika viktigt är finansiering av spridning och vidmakthållande av fortsatt insats efter initialfasen. Detta kräver en långsiktig planering redan tidigt, både av de ekonomiska resurserna men även av arbetet i stort.

2. Stöd från ledningen

Stöd från ledningen behövs i varje steg i implementeringsprocessen, från att kartlägga behovet till att upprätthålla ett hållbart och långsiktigt arbete. Enligt många publikationer är dock stödet som viktigast initialt i implementeringsarbetet. Att ledningen prioriterar insatsen är

också viktigt för att säkra finansiering och andra resurser till arbetet. Ledningen kan också stödja genom att öka möjligheterna för samarbete, uppföljning och utvärdering. Att ha en engagerad ledning som prioriterar arbetet med föräldraskapsstöd kan också ge ökad motivation hos den personal som arbetar med frågan.

3. Tid och personalresurser

Det finns flera aspekter av varför det är viktigt att ha tillräckligt med tid. En är att personalen som jobbar med den nya insatsen måste få tid i sitt schema för att kunna få till stånd det nya arbetssättet. Att som anställd ha flera andra uppdrag som tävlar om tiden när en ny metod ska införas försvårar implementeringen. Att lyckas med alla de steg i införandet kräver tillräckligt med tid för de som arbetar med implementeringen. En annan aspekt av tid är att det tar en viss tid för en ny metod att befästa, organisationen och människorna i den måste vänja sig vid det nya arbetssättet. Hur lång den tiden är varierar och beror på hur stor förändring som måste ske för det nya arbetssättet.

4. Organisationens kultur och klimat

För att lyckas med implementering är att ha en kultur och ett klimat i organisationen som stödjer införandet av nya metoder avgörande. Även om begreppen låter snarlika finns det skillnader. Organisatorisk kultur är organisationens sätt att se på omvärlden. I kulturen ingår organisationens normer och värderingar. Det är djupt rotat i organisationen och mer stabilt än klimatet, men absolut möjligt att förändra. Organisatoriskt klimat beskrivs istället som en mer tillfällig stämning som är en blandning mellan organisationens reaktioner på olika händelser (t.ex. framgångar eller motgångar, nedskärningar och nya uppdrag) och organisationens kultur.

5. God intern kommunikation, samarbete inom organisationen och med andra aktörer

God intern kommunikation är en mycket vanligt förekommande framgångsfaktor både i den internationella och den svenska litteraturen. Även många kommuner lyfter samverkan mellan politiker och tjänstemän som en framgångsfaktor för att lyckas med implementering av en ny intervention. Även att det finns tydliga kanaler för information i organisationen för att alla inblandade ska ha kännedom om varandras arbete nämns som framgångsfaktor.

Samarbete med andra organisationer och samordning med andra aktörer kan ge effektivare användning av resurser för alla inblandade, kunskaps- och erfarenhetsutbyte och en ökad räckvidd av insatser organisationen erbjuder. Specifikt har flera vinster med regionala samarbeten setts enligt Länsstyrelserna; det synliggör styrkor och svagheter i den egna organisationen, ekonomiska resurser kan utnyttjas mer effektivt om organisationer hjälps åt med föräldraskapsstödjande insatser och små kommuner kan hjälpas åt att leverera dem med hög kvalitet, för att nämna några. Familjecentraler är ett exempel på samarbetsform som kan möjliggöra regionalt samarbete. Föreningen För Familjecentralers Främjande (FFFF) har samlat mycket information om hur föräldraskapsstöd bedrivs via familjecentraler. Slutligen har även framgång setts när forskningslärosäten deltar i arbetet med föräldraskapsstöd, t.ex. i uppföljning av insatser. Kommunerna kan då få en närhet till forskningen och lärosätena en bättre förståelse för vad arbetet innebär i praktiken för kommunerna.

6. Utbildning och expert/kunskapsstöd

Att ha personal med rätt kompetens är en ofta förekommande faktor som underlättar implementering. Utbildning och kompetens i insatsen är viktigt för att upprätthålla en god kvalitet. Om det handlar om en specifik metod eller program är det viktigt att säkerställa att dess kärnkomponenter bibehålls för att de tänkta effekterna med insatsen ska uppnås. Urval

av personal och utbildning och handledning av dem som ska arbeta med insatsen är sätt att säkra kompetensen. Handledning och återkoppling under arbetets gång är också viktigt för att effekten av utbildningen ska kvarstå. Ett nätverk av utövare av ett valt föräldraskapsstöd kan ge stöd, erfarenhetsutbyte och vidareutbildning.

Att välja ett föräldraskapsstöd som är evidensbaserat och passar i organisationen är en utmaning och i denna fråga kan *expertstöd/kunskapsstöd* behövas.

7. Tydliga målsättningar, uppföljning och utvärdering

Tydligt formulerade målsättningar möjliggör en bra uppföljning och ger konkreta parametrar att följa upp. Det ger även vägledning för arbetet med genomförandet av insatser. Målformuleringarna behöver dels vara övergripande mål för hela verksamheten men också kortare åtgärdsbaserade mål. Att strukturerat och kontinuerligt följa upp och utvärdera arbetet genom och efter hela implementeringsprocessen har visats kunna förbättra resultatet. Återkoppling till dem som jobbar med implementeringen kan förbättra både kvalitén och skapa flexibilitet genom att anpassa arbetet löpande.

8. Nationell styrning och politiskt stöd, engagemang och förankring

Lagstiftning, tydliga krav och ekonomiska styrmedel är några exempel på nationell styrning som förekommer i litteraturen. Riktlinjer, kunskapsöversikter, arbetsinstrument och handböcker/manualer samt enkla metoder för uppföljning är andra och snabbare styrmedel som också tas upp.

Riktlinjer och kunskapsstöd nationellt efterfrågas från kommunalt håll. Det den nationella nivån kan erbjuda är erfarenhetsspridning från föräldraskapsstödjande projekt som fungerat väl och att ta fram kunskapsbaserade underlag för arbetet.

Om politiker och andra politiska aktörer (fackförbund, lobbyistgrupper etc.) stödjer implementeringen, den politiska förankringen av projektet är stark och kommunikationen mellan politiker och tjänstemän är god ökar chanserna att lyckas. Detta gäller på lokal, regional och nationell nivå.

9. Tydlig ansvarsfördelning och en samordnare för föräldraskapsstöd

Tydlig ansvarsfördelning mellan iblandade aktörer är viktigt för att arbetet inte ska falla mellan stolarna. Klart formulerade planer och rollfördelningar, styrdokument och lagstiftning är några exempel som ges i litteraturen över hur ansvar kan tydliggöras.

Att ha en person med helhetsperspektiv och som kan fokusera på implementeringen av en insats har stöd i litteraturen. En person med övergripande blick kan öka samverkan mellan olika förvaltningar och främja samarbete med andra aktörer.

10. Överensstämmelse mellan insatsen och organisationens arbetssätt

Om en intervention passar in i organisationens värderingar, normer, strategier, målsättningar och arbetssätt kommer implementeringen av den bli lättare. Om det krävs stora omorganisationer för att kunna använda en ny metod hindrar det implementeringen, men om det istället lätt går att inkorporera metoden i nuvarande arbetssätt ökar det chanserna att lyckas.

11. Kartläggning av behov, spridning och arenor

Att se över behov innan implementeringen startar skapar förutsättningar att lyckas välja den insats som kommer passa bäst och ha störst chans att implementeras. Att få många deltagare

stärker i sig chanserna att lyckas med implementeringsarbetet. Genom att ha många och varierade kontaktytor och arenor med föräldrar ökar chanserna att hitta deltagare. Även att aktivt jobba för målgruppsanpassad spridning om insatsen till potentiella mottagare kan få fler att intressera sig för stödet.

Diskussion

Sammanlagt 11 faktorer av betydelse för en stödjande organisation för föräldraskapsstöd kunde identifieras vid genomgång av vetenskaplig och grå litteratur. Regeringens nationella strategi för en stödjande organisation kan sägas ha gott stöd i vetenskaplig litteratur såtillvida att mycket av det som tas upp där har stöd i litteraturen.

Nio av de elva viktiga faktorer som identifierats i litteraturen för en stödjande organisation fanns med i MFoF:s referenspublikationer. Det finns två undantag, nämligen att ha en organisationskultur/organisationsklimat som stödjer implementering och evidensbaserat arbete samt att den planerade insatsen stämmer överens med organisationens arbete i övrigt.

Det kan vara så att dessa är så grundläggande förutsättningar för implementering att författare till referenspublikationerna inte har tänkt på att dessa faktorer behöver understrykas och skrivas ut. Samtidigt vet vi att det tar lång tid för evidensbaserade insatser och arbetssätt att få fäste och mycket tid spills på misslyckad implementering. Även om det kan tyckas basalt att organisationskulturen och huruvida det ”nya” stämmer in på hur organisationen ser på sitt uppdrag och arbete, kan det inte nog betonas att det behöver läggas större vikt vid dessa aspekter i det fortsatta arbetet med en stödjande organisation.

Mellan grå litteratur och vetenskaplig litteratur fanns stora överensstämmelser, men också vissa märkbara skillnader. Den kanske mest intressanta var att *i grå litteratur förekom oftare faktorer som berörde frågan om ansvars- och rollfördelning*. Det var också en aspekt som i stor utsträckning togs upp av de två intervjuade representanterna från kommuner varför detta betonades i checklistan som en särskilt viktig faktor i den svenska kontexten. Att lagstiftningen inte är tillräckligt tydlig i vem som står ansvarig för vilken del av föräldraskapsstödet förekom frekvent. Föräldraskapsstödet är ett relativt nytt område och rollfördelningar och ansvar kan rimligen antas ta tid att få på plats, men *tydligare nationell styrning efterfrågas från flera källor*.

Metodologiska överväganden

En styrka i rapporten är att vi endast inkluderade systematiska litteraturoversikter med 12–69 ingående originalstudier i varje översiktsartikel. En svaghet är att endast fem av de 11 ingående översiktarna presenterade en regelrätt kvalitetsgranskning av de inkluderade studierna. Dock var nyckelreferensen¹⁰ en av dessa fem och där ingick 49 originalstudier.

De vetenskapliga översiktsartiklar som inkluderades i denna studie hade alla ett fokus på implementering av sociala eller vårdinriktade insatser. Endast en hade fokus på enbart barnomsorg och föräldraskapsstöd, nämligen den av Weeks¹⁰. Vår sökning fann alltså inte att det gjorts ett stort antal översikter specifikt på implementering av föräldraskapsstödsprogram. Att bidraget från föräldraskapsstödsprogram inte var så stort kan ha påverkat utfallet. Vid jämförelse mellan övriga vetenskapliga artiklar och vår nyckelreferens (Weeks¹⁰) ser vi dock att i stort sett samma faktorer identifierats som viktigast (Tabell 4). Faktorerna identifierade i denna rapport är också väldigt lika de faktorer som generellt identifierats för att lyckas med implementeringsarbete vilket stärker resultatens trovärdighet. De finns beskrivna i många

stora och sammanfattande publikationer som behandlar implementering, både i vetenskaplig litteratur¹⁵ och svenska myndigheters publikationer^{16,17}.

Definitionen av föräldraskapsstöd är vid i den svenska kontexten. I den vetenskapliga litteratur som vi identifierat har olika typer av strukturerade program undersökts och inte den vidare definition som används i den svenska kontexten. Strukturerade föräldraskapsstödsprogram är enbart en del av det samlade stödet, vilket fångas i den grå litteraturen där flera typer av insatser utvärderats och finns representerade. Att samma faktorer förekommer som påverkar implementering i de båda litteraturtyperna, om än i olika frekvens, tyder på att liknande faktorer påverkar implementeringen av såväl föräldraskapsstödsprogram som övrigt föräldraskapsstöd.

Slutsats

Sammanlagt 11 faktorer av betydelse för en stödjande organisation för föräldraskapsstöd, bland annat ekonomiska resurser och långsiktighet i planeringen, stöd från ledningen, tid och personalresurser, organisationens kultur och klimat, god intern kommunikation, samarbete inom organisationen och med andra aktörer samt tillgång till utbildning och expert/kunskapsstöd, kunde identifieras vid genomgång av vetenskaplig och grå litteratur.

Regeringens nationella strategi för en stödjande organisation kan sägas ha gott stöd i vetenskaplig litteratur. Flertalet centrala faktorer från litteraturen för en stödjande organisation återfinns dessutom i vägledning kring föräldraskapsstöd med några undantag. I det fortsatta arbetet med en stödjande organisation kan därför mer betoning behöva läggas på betydelsen av en organisationskultur- och klimat som stödjer implementering och evidensbaserat arbete, vikten av att tillse att nödvändiga personal- och tidsresurser finns tillgängliga samt att den planerade insatser stämmer överens med organisationens arbetssätt. Den bifogade checklistan kan vara ett första steg i att diskutera vilka förutsättningar som den egna organisationen har för att bygga ett varaktigt föräldraskapsstöd.

Referenser

1. Folkhälsomyndigheten. Föräldrastöd - är det värt pengarna? Hälsoekonomiska analyser av föräldrastödsprogram.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/96c8eeff924946d880ce04d30c520bb7/foraldrastod-en-lonsam-satsning-halsoekonomiska-analyser-folkhalsomyndigheten.pdf>
Publicerad 2014. Nedladdad 2020-12-11
2. Regeringskansliet, socialdepartementet. En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd.
<https://www.regeringen.se/4a6017/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/en-nationell-strategi-for-ett-starkt-foraldraskapsstod-webb.pdf>
Publicerad 2018. Nedladdad 2020-12-11.
3. UNICEF. Barnkonventionen. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>
Besökt senast 2020-12-03.
4. Folkhälsomyndigheten. Föräldrar spelar roll, vägledning i lokalt och regionalt föräldrastödsarbete.
<https://stenungsund.se/download/18.53109fda14940ea6f9c5d578/1497357625330/foraldrar-spelar-roll-vagledning-i-lokalt-och-regionalt-foraldrastodsarbete.pdf>
Publicerad 2014. Nedladdad 2020-12-11
5. O'Donohue, William T., och Crissa Draper. "The Case for Evidence-Based Stepped Care as Part of a Reformed Delivery System". I *Stepped Care and E-Health: Practical Applications to Behavioral Disorders*, redigerad av Crissa Draper och William T. O'Donohue, 1–16. New York, NY: Springer, 2011. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-6510-3_1.
6. Folkhälsomyndigheten.Handledning för litteraturöversikter.
<http://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/h/handledning-for-litteraturoversikter/>
Publicerad 2017. Nedladdad 21-01-26.
7. Joanna Briggs Institute. 11.2.2 Developing the title and question - JBI Manual for Evidence Synthesis - JBI GLOBAL WIKI. JBI:s webbsida.
<https://wiki.jbi.global/display/MANUAL/11.2.2+Developing+the+title+and+question>
Besökt 2020-12-03.
8. Greenhalgh T, Robert G, Macfarlane F, Bate P, Kyriakidou O. Diffusion of Innovations in Service Organizations: Systematic Review and Recommendations. *Milbank Q*. 2004;82(4):581-629. doi:10.1111/j.0887-378X.2004.00325.x
9. PRISMA. The PRISMA Statement. <http://www.prisma-statement.org/PRISMAStatement/>
Publicerad 2015. Nedladdad 2021-01-26.
10. Weeks A. Important Factors for Evidence-Based Implementation in Child Welfare Settings: A Systematic Review. *J Evid-Based Soc Work* 2019. Published online September 7, 2020:1-26. doi:10.1080/26408066.2020.1807433

11. Länsstyrelsen Örebro. Kommundialoger inom föräldraskapsstöd genomförda i Örebro län 2016.

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.10adba9e1616f8edbc91b908/1526067936076/2017-16%20Kommundialoger%20inom%20f%C3%B6r%C3%A4ldraskapsst%C3%B6d%20i%20%C3%96rebro%20i%20%C3%A4n%202016.pdf>

Publicerad 2017. Nedladdad 2020-12-11.

12. Socialstyrelsen. På väg mot en evidensbaserad praktik inom socialtjänsten.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2011-2-14.pdf>

Publicerad 2011. Nedladdad 2020-12-11.

13. Länsstyrelsen i Örebro. Länsstyrelserna stödjer och samordnar föräldrastödsarbetet.

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4771ab7716298ed82ba6992e/1526067857849/Lansstyrelserna_stodjer_och_samordnar_foraldrastodsarbetet_orginal.pdf

Publicerad 2015. Nedladdad 2020-12-11.

14. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Kartläggning och ramverk för uppföljning föräldraskapsstöd.

<https://www.mfof.se/download/18.1af131d916e45020f6b39cf7/1574345311315/Rapport%20Kartl%C3%A4ggning%20och%20ramverk%20f%C3%B6r%20uppf%C3%B6ljning%20f%C3%B6r%C3%A4ldraskapsst%C3%B6d.pdf>

Publicerad 2019. Nedladdad 2020-12-11.

15. Fixsen et al. Implementation research: a synthesis of the litterature. Tampa, FL: University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Implementation Research Network (FMHI Publication #231). Publikationsår?

16. Folkhälsomyndigheten. Från nyhet till vardagsnytta. Om implementeringens mödosamma konst.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/af0381a876fb42c994da860be9692aba/fran-nyhet-vardagsnytta-implementeringens-modosamma-konst-00393-2017-webb.pdf>

Publicerad 2017. Nedladdad 2020-12-03.

17. Socialstyrelsen. Om implementering.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2012-6-12.pdf>

Publicerad 2012. Nedladdad 2020-12-11.